Araz Aslanlı, Azerbaycan-İran gerilimini QHA'ya değerlendirdi

İran ile **Azerbaycan** arasındaki gerilim uzun süredir tırmanmaya devam ediyor. İran, Azerbaycan'ın İkinci Karabağ Zaferinin ardından ikili ilişkilerde gerginlik fitilini ateşledi. Azerbaycan'ın Tahran Büyükelçiliğine yapılan saldırının ardından sessiz kalan İran yönetimi, Azerbaycan'ın içindeki ayrılıkçı grupları da finanse etmeye devam etti. İki ülke arasındaki gerilim, diplomatik alana da yansıdı. İki ülke de karşılıklı olarak hizmet veren diplomatları, "istenmeyen kişi" ilan etti.

"İRAN İLE AZERBAYCAN ARASINDAKİ GERİLİMİN HEM TARİHİ HEM SİYASİ NEDENLERİ VAR"

İran ile Azerbaycan arasındaki durumu **Kırım Haber Ajansına** değerlendiren **Dr. Araz Aslanlı**, gerilimin hem tarihi hem de siyasi boyutu olduğunun altını çizdi. Aslanlı, *"Son dönemdeki İran ile Azerbaycan arasındaki gerginliğin hem tarihten gelen kısmı var hem 1990'ların başında Azerbaycan'ın bağımsızlığına kavuşmasından sonra temelleri var"* dedi. Aslanlı, özellikle Azerbaycan'ın İkinci Karabağ Zaferinin ardından oluşan ortamın; İran'ı endişelendirdiğini söyledi. Araz Aslanlı, *"Daha önemli kısmı 44 günlük savaşın sonuçları… Şimdi tarihten gelen kısmında İran'ın demografik yapısı İran'da çünkü Güney Azerbaycan Türkleri, İran'ın bununla ilgili kaygısı, daha 20. yüzyılın başında Azerbaycan Halk Cumhuriyeti kurulduğu zaman İran'ın buna yaklaşımı, Azerbaycan'ın varlığını, bağımsızlığını ve ismini kabul etmek istememesi devletin isminin değiştirilmesi için baskı yapması buna örnek gösterilebilir"* dedi.

"İRAN, BÖLGEYİ YANLIŞ OKUDU VE YANLIŞ STRATEJİ GELİŞTİRDİ"

İran'ın bu dönemdeki hamlelerini stratejik hata olarak nitelendiren uzman, İran'ın bölgeyi

yanlış okuduğunu söyledi. Bu stratejik hata hususunda açıklamada bulunan Aslanlı, *"Bu kısım; tarihten gelen, İran'ın dünyayı ve bölgeyi yanlış okumasından kaynaklanan stratejik hata olarak tanımlanabilir. 1991'de Azerbaycan bağımsızlığına kavuşurken yine İran'ın öyle bir ikilemde kaldığını gördük. İran, Sovyet coğrafyasındaki Müslüman-Türk devletlerinin bağımsızlığına karşı çıkan nadir devletlerden biriydi. Hatta onlara, bağımsızlık mücadelesi devam ederken gidip, 'bağımsızlığınızı ilan etmeyin daha büyük tehlikelerle karşı karşıya kalırsınız' bile dedi. O zaman da bir sıkıntı yaşadı ve o zaman yine yanlış tercih yaptı. Ermenistan, Azerbaycan'a yönelik toprak iddiaları ileri sürerken, İran Ermenistan'ı destekledi ya da en azından Azerbaycan'ı desteklemedi. Bazı dönemlerde açıkça Ermenistan'a destek verdi. Bazı dönemlerde örtülü destek verdi. Bazı kritik aşamalarda da en azından Azerbaycan'ın yanında durmadı. İran, sanki Karabağ Sorunu olsun, Azerbaycan toprakları işgal edilsin ve işgal devam ederken Azerbaycan zayıf kalsın istedi. Bunu hem içerideki Güney Azerbaycan Türkleri üzerinde Azerbaycan Cumhuriyeti'nin bağımsızlığının etkisini önlemek için yaptı hem Türk dünyasının gelişmesini, bütünleşmesini engellemek için yaptı hem de Kafkasya'ya yönelik kendisinin iddiaları var"* ifadelerini kullandı.

KAFKASYA, İRAN'IN EMPERYAL HEDEFLERİNİN BİR PARÇASI

İran'ın Kafkasya'yı, yayılmacı hedeflerinin bir parçası olarak gördüğünü dile getiren Araz Aslanlı, İran'ın bu durumda Rusya ile çeliştiğini ifade etti. İran'ın Rusya ile çelişmesinin nedenlerini sıralayan Aslanlı, *"Maalesef İran, Kafkasya'yı yanlış bir tarih bilinciyle ve yanlış bir stratejiyle gelecek emperyal hedeflerinin bir parçası olarak görüyor. Şimdi bazı noktalarda Rusya ile hareket ediyor ama bazı noktalarda Kafkasya'ya yönelik emperyal hedeflerinden dolayı Rusya ile çelişiyor. İran, 44 günlük savaşa kadar belli bir dengede devam etti. İran, Azerbaycan'ın topraklarını kurtaramayacağını düşündü. Buna Rusya'nın ve diğer büyük güçlerin izin vermeyeceğini veya Azerbaycan'ın kapasitesinin yetmeyeceğini düşündü. Gerginliği belli bir noktada götürdü"* ifadelerine dikkat çekti.

“İRAN İLE AZERBAYCAN ARASINDAKİ GERGİNLİK BİRÇOK KEZ YAŞANDI”

Aslanlı, İran ile Azerbaycan arasındaki gerginliğin Azerbaycan’ın bağımsızlığının ardından birçok kez yaşandığını ifade etti. Uzman, *“44 Günlük Savaşa kadar da İran ile Azerbaycan arasında gerginlikler var. 2001 yılında Hazar’daki iddiasından dolayı Azerbaycan hava sahasını ihlal eden İran uçakları, deniz sahasını ihlal eden İran gemileri oldu. Bazı dönemlerde Azerbaycan aydınlarına yönelik suikastlar ve terör faaliyetleri oldu. İran, Azerbaycan’a rejimini ihraç etmeye çalıştı. Siyasal İslam konusu üzerinden Azerbaycan üzerinde baskı oluşturmaya çalıştı. Ama bunlar hep belli bir dengede devam etti. Kısa süreli gerginlik, sonra gerginliğin zayıflaması, ilişkilerin ilerlemesi… Böyle aşamalı olarak bu zikzakları yaşadık. Ama 44 Günlük Savaş, İran açısından olumsuz anlamda, Azerbaycan açısından olumlu anlamda o kadar hızlı gelişti ki İran bazı şeyleri öngöremedi bazı şeylere tepki verirken geç kaldı. İran bir nevi strateji bunalımı yaşadı ve bu strateji bunalımından sonra aşırı tepkiler vermeye başladı. Azerbaycan sınırında o askeri talimlerin, askeri tatbikatların yapılması bundan kaynaklanıyordu. Yani biraz bölgeyi yanlış okumadan biraz da bölgenin geleceğine ilişkin endişelerden ikisi birleşince İran aşırı refleksler göstermeye başladı”* dedi.

“İRAN, ERMENİSTAN’I DESTEKLEDİ”

Aslanlı, İran’ın bu süreçte Ermenistan’ı desteklediğini belirterek Azerbaycan’a karşı bir politika yürüttüğünün de altını çizdi. Araz Aslanlı, *“İran yaptığı açıklamalar sonucunda Ermenistan’ı destekledi. Zengezur Koridoru konusu gündeme gelince hemen bir ülkede bir konsolosluk açmaya çalışması… Yani doğru dürüst bina bile mevcut değil. Harabe gibi bir bina ama orayı konsolosluğa dönüştürüyor. Azerbaycan Cumhurbaşkanlığı basın toplantısında en provokatif soruları İranlı gazeteci soruyor. Devamında Azerbaycan Büyükelçiliğine yönelik terör saldırısı…”* dedi.

AZERBAYCAN'IN TAHRAN BÜYÜKELÇİLİĞİNE YÖNELİK SALDIRIDA GÜVENLİK ZAFİYETİ

Azerbaycan'ın Tahran Büyükelçiliğine yapılan saldırıyı değerlendiren Aslanlı, buradaki güvenlik zafiyeti olduğunun da altını çizdi. *"Yani dünyanın hiçbir yerinde bir büyükelçiliğe bu şekilde saldırı olduğu zaman güvenlik kuvvetleri bu şekilde ve bu kadar uzun süre sessiz kalmaz. Düşünebiliyor musunuz? Terörist saldırıyor. Hemen yanında güvenlik görevlisi var. Hiçbir şey yapmıyor. Sonra polis arabası geliyor. O da hiçbir şey yapmıyor. Azerbaycanlı güvenlik görevlisinin tek başına bunu bertaraf etmesini bekliyorlar. Aslında bertaraf etmesini beklemiyorlar. Teröristin amacına ulaşmasını bekliyorlar. Ama sonunda bakıyorlar ki Azerbaycan'da güvenlik görevlisi bunu bertaraf etti, ancak ondan sonra müdahale ediyorlar. Hatta terörist kendisini yakınca müdahale ediyorlar. Burada belli ki İran, bu gerginliği biraz da bir üst noktaya taşımak istiyor. Niye? Şuraya kadar anlattıklarımdan da belli olduğu üzere İran-Azerbaycan gerginliğindeki temel nedenler, temel sorunlar ikili ilişkilerde İran'ın hep yanlış tutumundan kaynaklandı."*

"İRAN'IN ERMENİSTAN'I DESTEKLEMESİ İÇ POLİTİKADA SORUN YAŞAMASINA NEDEN OLUYOR"

İran'ın Ermenistan'ı desteklemesinin İran'ın iç politikada sorun yaşamasına sebep olduğunu ifade eden uzman, İran'ın bunun için bir çözüm aradığının da altını çizdi. İran'ın bu sorununa dikkat çeken Dr. Araz Aslanlı, şu ifadelere yer verdi:

"Özellikle ikili ilişkilerde gündeme getirilen temel sorun, İran kamuoyunda da İran rejimine aleyhinde bir baskı oluşturan konu; İran'ın Ermenistan'a yardımı… Hem Birinci Karabağ Savaşında hem ateşkes döneminde hem İkinci Karabağ Savaşında bu yaşandı. Ermenistan'a teçhizatın, askeri ihtiyacının İran üzerinden sağlanması ve İran'ın Ermenistan'a teknik ve

taktik anlamda destek olması… Bunlar da çok önemli. Konu sadece Rus silahlarının İran üzerinden Ermenistan'a ulaşması değil. İran'ın Ermenistan'a istihbarat desteği vermesi ve duyduğumuz kadarıyla İran bazı cephe hatlarında direkt sahada olmuş. Yani bu ciddi bir sorun ve İran kamuoyunda yönetime karşı bazen tepkilere de neden oluyor. Hem İran'daki Türklerde tepkiye neden oluyor. Bölgedeki Türkler, 'Siz neden Müslüman Azerbaycan'ın yanında değil Hristiyan Ermenistan yanındasınız' sorusunu soruyor.

"İRAN DIŞ POLİTİKADA MEZHEBİ ÇOK KULLANIYOR"

İran, dış politikada mezhebi çok kullanıyor. Mezhep açısından da baktığımızda en yakın olması gereken ülkelerden birisi Azerbaycan. Ama Ermenistan konusu, İran kamuoyunu devletin yanında tutmuyor. Önemli ölçüde Azerbaycan'ın yanında tutuyor. Onun için İran yönetimi, Azerbaycan'da farklı bir gerginlik konusu istiyor. Azerbaycan'la iyi geçinme pozisyonunda değil. Mutlaka gerginlik yaşamak istiyor ama bu gerginliğin kaynağının Ermenistan olmasını istemiyor. Onu unutturmak istiyor. Yani kendi iç kamuoyu nezdinde de haksız olduğu bir konuyu unutturmak için direkt ikisini ilgilendiren bir konuda gerginlik yaşamak istiyor. Konuyu İsrail konusuna getirmek istiyor. Orada da pek başarılı olamıyor. Çünkü Ermenistan'ın İsrail'le ilişkisi daha iyiydi. Ermenistan, Azerbaycan'dan önce İsrail'de büyükelçilik açtı. Ama İran, Ermenistan'a hiçbir şey demiyor. Biraz orada destek bulmaya çalışıyor iç kamuoyunda ve biraz da Azerbaycan kamuoyunda destek arıyor. Çünkü biliyoruz bunun üzerine de çok çalışıyor İran. Mezhep olgusunu ve diğer bazı konuları kullanarak Azerbaycan kamuoyunun bir kısmını kendi yanına çekmek istiyor. Çünkü Ermenistan konusunda tam haksız İran, Ermenistan ilişkileri konusunda buradan kendisine bir destek bulamıyor. Mesela şöyle bir provokasyon yapmak istiyor: İran'da Tahran'daki Azerbaycan Büyükelçiliği ile ilgili benim düşünceme göre bu bir tahmin. O video görüntüleri izleyerek bu tahminde bulunuyorum. İran yönetiminin düşüncesi; teröristin büyükelçiliğe girip bir katliam gerçekleştirmesi ve Azerbaycan'da büyük bir tepki çekmesi. Azerbaycan'da da

birileri, Bakü'deki İran Büyükelçiliğine saldırsın veya bir İranlıyı bir şekilde öldürsün bunun üzerine İran kamuoyuyla Azerbaycan kamuoyu karşı karşıya gelsin…"